

Τα ήθη της καθημερινής ζωής στην παλαιά δημοκρατία

§§ 48-49

Προτεινόμενοι διδακτικοί στόχοι (Κείμενο από μετάφραση)

- Να κατανοήσουν οι μαθητές την ανάγκη του Ισοκράτη να αντιπαραβάλει τα ήθη της σύγχρονης του δημοκρατίας με εκείνα της «πατρίου πολιτείας» και να συγκρίνουν παρόμοιες απόψεις της εποχής μας.
- Να κατανοήσουν οι μαθητές πως όχι μόνο ο Ισοκράτης αλλά και όλοι οι πνευματικοί άνθρωποι της εποχής του ενδιαφέρονταν για τη διαπαιδαγώγηση των νέων.

Επισημάνσεις

Οι θέσεις του Ισοκράτη για το ήθος του πολίτη και ιδιαίτερα για τη διαπαιδαγώγησή του είναι εμφανείς στα έργα του. Διατυπώνονται σχεδόν πανομοιότυπα και αποδεικνύουν τη συνεπή στάση του δασκάλου προς τις αρχές του. Ταυτόχρονα όμως συνδυάζονται και με τη στάση άλλων πνευματικών ανθρώπων της εποχής του⁴³ ως «κοινός τόπος».

⁴³ Βλ. Ίσοκράτους, *Περί αντιδόσεως*, 286-287, Άριστοφάνους, *Νεφέλες*, στ.961-962 κ. ε. και βιβλίο καθηγητή σσ. 323-325.

1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

1.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

1. ... *ὥστε καὶ τοὺς ἐπιδόξους ἀμαρτήσεσθαι τι προησθάνοντος*: Σε ποιο συμπέρασμα μας οδηγεί το περιεχόμενο του χωρίου σχετικά με τον έλεγχο που ασκούσε ο Άρειος Πάγος;
2. Με ποια διάθεση αναφέρεται στην *ἀγορά* ο ρήτορας;
3. Με ποια σημασία χρησιμοποιεί τη λέξη *δυστυχείς* ο Ισοκράτης;
4. α) Ποιες συνήθειες των νέων της εποχής του αποτυπώνει στο έργο του ο Ισοκράτης;
β) Ποιες από αυτές τηρουμένων των αναλογιών διατηρούνται και σήμερα και πολλές φορές επισημαίνονται από τους μεγαλύτερους;
5. Να επισημάνετε στην ενότητα που μελετάτε τα σημεία του αρχαίου κειμένου που υποστηρίζουν τον τίτλο που της έχει δοθεί στο σχολικό βιβλίο και να τα μεταγράψετε στη νέα ελληνική.
6. Το θέμα που παρουσιάζει στην ενότητα αυτή ο ρήτορας έχει άμεση σχέση με την προσωπική ζωή κάθε πολίτη. Ποια συναισθήματα προκαλεί και πώς θα αντιδρούσε το ακροατήριο, κατά τη γνώμη σας, εάν ο λόγος είχε εκφωνηθεί από τον Ισοκράτη στην Πνύκα αντί να κυκλοφορήσει ως πολιτικό φυλλάδιο;
7. Ο Ισοκράτης στην ενότητα που μελετάτε προβάλλει ως σημαντικό προτέρημα για την προσωπικότητα του νέου ανθρώπου την *αἰδῶ* και την *σωφροσύνη*. Σε τι εξυπηρετεί αυτό τις προθέσεις του;
8. α) Να συγκρίνετε τα ήθη των πολιτών κατά την περίοδο της πατρίου πολιτείας και κατά τη σύγχρονη με τον Ισοκράτη δημοκρατία.
β) Νομίζετε ότι ο Ισοκράτης υπερέβλλει στον έπαινο ή την κριτική του;
γ) Αν υπερέβλλει, πώς, κατά τη γνώμη σας, εξηγείται αυτό;
9. Να επισημάνετε τα κοινά σημεία της κριτικής του Ισοκράτη για τους νέους της εποχής του και της κριτικής του Αριστοφάνη⁴⁴.

⁴⁴ Βλ. επίμετρο του σχολικού βιβλίου, σσ. 429-430.

10. Πού απέβλεπε ο Ισοκράτης με την κριτική για τη συμπεριφορά των νέων της εποχής του⁴⁵;
11. Ο Άρειος Πάγος ασκούσε τέτοιο έλεγχο στη ζωή των πολιτών, ώστε και τους *ἐπιδόξους ἀμαρτήσεσθαι τι προησθάνοντο*.
- α) Θα μπορούσε σε μια σύγχρονη κοινωνία να ασκηθεί τέτοιος έλεγχος; Θα ήταν δηλαδή εφικτός; Από ποιους θα μπορούσε να ασκηθεί, ώστε να είναι εφικτός;
- β) Πόσο θεμιτή ή νόμιμη μπορεί να είναι η άσκηση τέτοιου ελέγχου (σε κάθε εποχή και κοινωνία);
- γ) Πόσο αποτελεσματικός θα ήταν σήμερα ένας τέτοιος έλεγχος για την ηθική διαπαιδαγώγηση των πολιτών;

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις ομόρριζες με αυτές που σας δίνονται: λαθραίος, δράμα, πόσιμος, τροφή, αποφυγή, λήθαργος, αντίδραση, εφήμερος.
2. α) *ἀγορά*: Ποιες είναι οι σημασίες της λέξης στην αρχαία και στη νέα ελληνική;
- β) Να γράψετε τη σημασία των λέξεων:
- αγορεύω:
- αγορητής:
- αγοράζω:
- αγοραφοβία:
- αγορανομία:

⁴⁵ Κατά τους χρόνους του Ισοκράτη οι φτωχοί είχαν ως μοναδικό εισόδημα το μισθό που έπαιρναν για τη συμμετοχή τους στα δικαστήρια και στη συνέλευση. Στόχος του Ισοκράτη ήταν να πειστούν οι νέοι και γενικότερα οι Αθηναίοι πολίτες ότι έπρεπε να εργαστούν για να καλύπτουν τις καθημερινές τους ανάγκες. Με αυτόν τον τρόπο οι πολίτες θα εγκατέλειπαν τις κακές καθημερινές τους συνήθειες και θα εξέρχονταν από την ανέχεια και τη στέρηση. Στον *Άρεοπαγικόν*, (§54) αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι πολλούς τῶν πολιτῶν αὐτοὺς μὲν περὶ τῶν ἀναγκαίων, εἴθ' ἔξουσιν εἴτε μὴ, πρὸ τῶν δικαστηρίων κληρουμένους. Βλ. και παράλληλο κείμενο αριθ. 5.